

грамотності допоможе уникнути маніпуляцій з боку медіаплатформ та сприятиме розвитку критичного мислення, що є важливим у сучасному світі.

Підсумовуючи, слід зазначити, що алгоритмічна персоналізація є потужним інструментом, який може як покращити споживання інформації, так і обмежити доступ до важливих новин. Баланс між персоналізацією та інформаційною різноманітністю є ключовим викликом для сучасних медіаплатформ. Етичні алгоритми, прозорість у їхньому використанні та розвиток інформаційної грамотності можуть допомогти забезпечити, щоб персоналізовані новинні стрічки не обмежували громадян у їхньому праві на об'єктивну та різноманітну інформацію.

О. Куликова

ТЕМА ВІЙНИ В ХУДОЖНІХ РЕПОРТАЖАХ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

О. Kulykova

THE THEME OF WAR IN LITERARY REPORTS: UKRAINIAN EXPERIENCE

Художній репортаж є одним із найскладніших і найцікавіших жанрів у журналістиці. Як у зарубіжній, так і в українській практиці немає єдиного визначення терміну. Крім того, в різних країнах цей жанр має різні назви. Зокрема, у Польщі розповсюдженим є поняття літературний репортаж, або література факту, в Америці — нон-фікшн. В Україні частіше використовують поняття художній або літературний репортаж. Єдине, в чому згодні дослідники цього феномену, що художній репортаж є межовим між журналістикою та літературою, тож ґрунтується на фактах і використовує літературні прийоми в переданні інформації. Таке поєднання дає можливість виразно, чітко, динамічно й емоційно зобразити дійсність.

В Україні цей жанр набув популярності відносно нещодавно. Базуючись на зарубіжному досвіді і власних традиціях, художній репортаж посів важливе місце в сучасному медійному просторі України і є гарним способом розкриття актуальних проблем через досвід героя.

В умовах війни, яка триває, художні репортажі відрізняються відкритістю тексту. Аудиторія може ознайомитися з текстами про те, що відбувається просто зараз, тому що репортажі містять факти, враження, спостереження. На актуальності художнього репортажу в умовах війни наголошує і шеф-редакторка провідного репортажного медіа “Reporters” Марічка Паплаускайте. Саме жанру художнього репортажу притаманні документальність і правдивість, подані через призму емоцій та з використанням літературних елементів і прийомів. Читач бачить історію такою, якою її передав журналіст, ґрунтуючись на фактах, пропускаючи через себе історію героя. Наприклад, у 5 номері журналу “Reporters” воєнний досвід передано через розповідь військових. Таким чином, художній репортаж показує аудиторії досвід героя, занурює в інший світ.

Головним репортажним медіа в Україні є “Reporters”. Журнал “Reporters” зорієнтований на публікацію саме художніх репортажів, а своєю місією визначає «пошук смислів поміж фактів». Наразі “Reporters” — це паперовий журнал (видання можна читати українською та англійською мовами), що виходить вже не 2, а 4 рази на рік і має диджитал-доступ до всіх репортажів для спільноти “Reporters”. На сайті можна ознайомитися зі всіма репортажами, що виходили раніше. Серед текстів,

присвячених війні в Україні, художні репортажі Марічки Паплаускайте «Це наша війна так само» — про литовський центр для українських біженців, «Воєнний хостел “Les Kurbas Theatre”» — про львівський Театр Леся Курбаса прихистає втікачів від війни, Ольги Омелянчук «Це Дейв, я прийшов вас врятувати» — про британця, що евакуював українців з лінії фронту та багато інших літературних та фоторепортажів, присвячених війні, Ірини Золотухіної «Клятви й не тільки» про лікаря, що лишався в Ізюмській лікарні пів року окупації, та «Дорога додому» — про підлітка, пораненого в окупації та примусово вивезеного до білорусі, Олесі Яремчук «Невільники» — про депортованих з Маріуполя українців та інші.

Актуальними є й репортажі від “Life in War” (проект Лабораторії журналістики суспільного інтересу, започаткований у березні 2022 р. в партнерстві з ініціативою Documenting Ukraine Віденського Інституту гуманітарних досліджень) «Місце дії. Великий репортаж із Херсона», «Межа зникнення. Великий репортаж з Донбасу» тощо.

Заслуговує уваги й незалежне екологічно-суспільне видання URSA Media, у якому чимало репортажів про вплив війни на суспільство та навколишнє середовище. Наприклад, «Репортаж про села, що вмирають, і людей, які там живуть» Ольги Ткач, «Помада, дзеркальце і ключі від трактора: як українки освоюють “стереотипно” чоловічі професії під час війни» Артема Листопада.

На сайті незалежного медіа hromadske також є приклади висвітлення подій за допомогою художнього репортажу. Зокрема, репортаж Наталі Мазіної про жінок з ампутаціями «У мене немає шматочка ноги, але я граю у футбол».

Зразки художнього репортажу зустрічаємо і в таких виданнях? як Gazeta.ua («Газета по-українськи»), «Країна», «Українська правда. Життя» тощо.

Не менш активну позицію в публікації художніх репортажів посідають і видавництва. Варта уваги діяльність видавництва «Темпора», яке протягом 2012–2021 рр. ініціювало й успішно провело конкурс художнього репортажу «Самовидець». У межах конкурсу було видано збірки репортажів переможців конкурсу, а також окремі книги, написані в жанрі художній репортаж.

У видавництві вийшли й репортажі, присвячені війні. Зокрема, 2016 р. — книга «Деся поруч війна» Єлизавети Гончарової; 2018 р. — «Місія третього покоління» Ірини Реви; 2019 р. — «Нотатник мобілізованого» Назара Розлуцького, «Ми не маємо права не бути сильними» Андрія Бессараба, «(Не)воля» Єлизавети Гончарової; 2020 р. — «Ті, що стомилися боятися» Олександра Данилюка; 2021 р. — «Дикий Схід. Нарис історії та сьогодення Донбасу» Максима Віхрова.

З 2017 р. в Україні працює видавництво репортажної та документальної літератури «Човен». За цей час воно видало понад 10 книг художньої репортажистики, як перекладної, так і вітчизняної. У 2023 р. вийшла збірка репортажів «Найстрашніші дні мого життя» (упорядниця Наталя Гуменюк). До збірки увійшли тексти, підготовлені провідними українськими та міжнародними журналістами, аналітиками, юристами в межах міжнародного проекту The Reskoning Project. Книга є свідченням першого року злочинів росії проти України.

Інтурною працює книга Наталі Гуменюк «Загублений острів. Книга репортажів з окупованого Криму» від «Видавництва Старого Лева», яка вийшла у 2020 р. Протягом 5 років від початку окупації журналістка збирала матеріали,

спілкуючись як з людьми, що залишилися жити в Криму, так і з тими, що покинули власну домівку.

Видавництво «Лабораторія» видало книгу «77 днів лютого». Ця збірка потрапила до переліку бестселерів 2022 року від Українського інституту книги. У видання увійшли тексти, написані журналістками українського видання “Reporters” у період між 23 лютим і 9 травня 2022 р.

Команда Україner у 2022 р. опублікувала збірку репортажів про поїздки деокупованими територіями України «Деокупація», а у 2023 р. — книжку репортажів та есеїв про побут війни «Бахмут», авторами якої є письменник Мирослав Лаук і фотограф Данило Павлов.

У видавництві Vivat у 2024 р. вийшли книги «Слова і кулі» Наталі Корнієнко, що містить 24 особисті історії письменників і журналістів, які змінили свої письменницькі пера на зброю, та «Словник війни» Остапа Сливинського, що складається з історій людей, чие життя змінила війна.

В умовах війни в Україні художній репортаж виявився найбільш життєздатним жанром, тому що це історії реальних людей, розповіді про сучасні події, свідками або учасниками яких ми є. Реалії війни складаються з дуже різних досвідів і художній репортаж допомагає об'єднати ці історії та розповісти про них своїй аудиторії якомога змістовніше і ґрунтуючись на факти. Для художніх репортажів, представлених в сучасному українському медіапросторі, характерні: присутність оповідача на місці події, увага до деталей, наявність діалогів для всебічного розкриття теми. Отже, як феномен художнього репортажу в Україні, так і воєнна тематика в репортажах потребують подальшого спостереження та дослідження.

У. Николюк

УКРАЇНЬСЬКА ЖУРНАЛІСТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

U. Nykoliuk

UKRAINIAN JOURNALISM UNDER MARTIAL LAW: CHALLENGES AND TRANSFORMATIONS

Повномасштабна збройна агресія Росії проти України, що почалась 24 лютого 2022 року, призвела до суттєвих трансформацій в усіх сферах суспільного життя, включно з галуззю медіа. Українські медіа опинилися в епіцентрі інформаційного протистояння і були змушені швидко адаптуватися до нових викликів. Це зумовлює актуальність дослідження особливостей функціонування вітчизняної журналістики в умовах воєнного стану.

Запровадження воєнного стану спричинило низку змін у діяльності національних медіа. Зокрема, провідні телеканали країни об'єдналися в єдиний інформаційний марафон «Єдині новини», щоб забезпечити аудиторію перевіреною оперативною інформацією та запобігти поширенню паніки й дезінформації. Разом з тим, деякі експерти відзначають ризики такої консолідації, як-от обмеження редакційної незалежності та плюралізму думок.

Помітні трансформації відбулися і в змістовому наповненні медіа. В умовах війни різко збільшилася частка інформаційно-аналітичного мовлення завдяки скороченню розважального контенту. Медіа зосередилися на темах безпеки,